

УДК: 338.45: 339.13

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО МАШИНОБУДУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Я. Ф. НАВРОЦЬКИЙ, кандидат економічних наук, старший дослідник,
провідний науковий співробітник відділу інвестиційного та матеріально-
технічного забезпечення

Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”, м. Київ

В. М. ПЕТРОВ, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри
менеджменту, бізнесу і адміністрування

Державний біотехнологічний університет, м. Харків

E-mail: yarol.nav@gmail.com, v.petrov0741@gmail.com

Вітчизняна галузь сільськогосподарського машинобудування має стратегічне значення для економіки України, адже вона не лише забезпечує українські аграрні підприємства порівняно дешевою технікою, а й має потужний експортний потенціал. Адже у довоєнному, 2021 році, було експортовано 25 тис. одиниць української техніки митною вартістю 14,4 млрд дол. США до 38 країн світу.

В сучасних умовах на розвиток підприємств сільськогосподарського машинобудування в Україні справляють негативний вплив масштабні військові

дії. Значна частина підприємств галузі знаходиться під окупацією, знищена, пошкоджена або опинилася у зоні бойових. Негативними факторами, що впливають на ефективність їх виробництва є інфляція, порушення логістичних потоків, зв'язків з постачальниками та дилерами, ріст цін на енергоресурси, проблема кадрового забезпечення виробництва тощо.

Кількість активних підприємств галузі за роки війни помітно скоротилася – у 2022 році на 30 одиниць, а у 2023 році іще на 29 підприємств. Якщо у 2021 році активних підприємств налічувалося в Україні 441, то у 2022 році 411, а у 2023 році лише 382 підприємства [1].

Разом з цим відбувається стійке скорочення кількості зайнятих працівників у галузі до 9932 чол. у 2023 році, в той час як у 2012 році їх кількість складала 23542 чол. – скорочення у 2,4 рази

При цьому, ще у довоєнному 2021 році кількість зайнятих у галузі складала 16772 чол., а вже у 2022 році лише 11975 чоловік.

Тенденція до скорочення працівників на підприємствах сільськогосподарського машинобудування та зростання їх питомої ваги саме у малих формах господарювання (з 16% у 2012 році до 33% у 2023 році) призводить до зменшення обсягів виробництва на них у цілому (зокрема високотехнологічної та інноваційної продукції) та до поступової втрати висококваліфікованих кадрів, зниження рівня конкурентних позицій української машинобудівної продукції на ринку й спрощення технологічного процесу [1].

За останні роки відбулося значне скорочення виробництва та реалізації вітчизняної техніки, а отже її присутності на внутрішньому ринку. Якщо у 2012 році обсяг реалізації сільськогосподарської техніки Українськими виробниками на внутрішньому складав 773,9 млн дол США (44,1% реалізації техніки на ринку України) то до 2023 року обсяги реалізації скоротилися до 339,7 млн дол. США (18%), що свідчить про глибоку кризу галузі сільськогосподарського машинобудування, якості та технологічності продукції вітчизняного виробництва та рівня попиту на неї [1]

В аграрних підприємствах стабільним попитом користуються трактори з потужністю двигуна, що перевищує 59 кВт.

Через значні пошкодження Харківського тракторного заводу, основного виробника таких тракторів в Україні, відбулося різке падіння їх виробництва. За останні 6 років, найвищі обсяги їх виробництва спостерігалися ще у 2019 році – 1,4 тис. одиниць. (в той час, як у 2011 році обсяги виробництва склали 5,4 тис. одиниць) За досліджуваний період виробництво тракторів цього класу скоротилося до 0,4 тис. одиниць – у 3,5 разів.

За розрахунками фахівців ННЦ “Інститут аграрної економіки” прогнозоване виробництво у 2024 році окремих видів сільськогосподарської техніки значно скоротилося у порівнянні з 2019 роком: найбільше скорочення виробництва у 11 разів – косарок тракторних. За іншим видам техніки скорочення не на стільки значне.

Поступово відбувається заміщення вітчизняної техніки іноземними аналогами, при цьому, не зважаючи на ризики викликані війною, у 2024 році обсяги імпорту техніки почали зростати.

Стратегічним чинником, з точки зору впливу на матеріально-технічне забезпечення аграрних підприємств та розвитку сільськогосподарського машинобудування є відновлена у 2017 році програми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва.

Після дворічної перерви у 2022-2023 роках програма знову була відновлена, обсяг фінансування передбачений бюджетом складав 1 млрд грн. І, хоча у листопаді 2024 року з бюджету програми було вилучено 99,83 млн грн. її ефективність не викликає сумніву: станом на 01.12.2024 року з 900,2 млн гривень використано 876,7 млн гривень (97,4%), зокрема: за квітень – 0,22 млн грн; за травень – 18,6 млн грн; за червень – 66,4 млн грн; за липень – 61,4 млн грн; за серпень – 98,5 млн грн; за вересень – 149,1 млн грн; за жовтень – 250,8 млн грн; за листопад – 231,6 грн. З квітня по листопад 2024 року виробники сільськогосподарської продукції придбали техніки та обладнання на суму більш ніж 4,2 млрд грн.

На жаль, бюджетом на 2025 рік не передбачено фінансування цієї програми [2], що може призвести до значних втрат як аграрного виробництва, так і галузі сільськогосподарського машинобудування, адже Програма часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва стала досить ефективним інструментом стимулювання виробництва та купівлі сільськогосподарської техніки в Україні.

Для подолання негативних наслідків впливу війни на ефективність матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва повинна створювати, фінансувати та активно впроваджувати заходи та програми розвитку аграрного виробництва враховуючи його стратегічне значення для економіки країни. Стратегічні напрямки конкурентоспроможного розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного виробництва повинні базуватися на: проведенні виваженої протекціоністської митної політики, що дозволить, з одного боку, захистити вітчизняного виробника сільгосптехніки, а з іншого – забезпечити безперешкодне ввезення в Україну машин і обладнання, які відносяться до категорії критичного імпорту; створенні сприятливого інвестиційного клімату та спрощенні умов ведення бізнесу для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів до відновлення та створення нового виробництва сільськогосподарської техніки; здійсненні релокації промислових підприємств із зони бойових дій у безпечні регіони та евакуації висококваліфікованих кадрів, що дозволить зберегти не лише виробничий, а й кадровий потенціал машинобудівної галузі; відновленні на постійній основі та фінансуванні у повному обсязі програми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, що сприятиме відбудові та розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування та модернізації машино-тракторного парку аграрних товаровиробників.

Запропоновані заходи сприятимуть відновленню сільськогосподарського машинобудівного комплексу України, впровадженню інноваційних технологій виробництва продукції та підвищенню її конкурентоспроможності до рівня кращих світових зразків, що збільшить обсяги присутності вітчизняної техніки на внутрішньому ринку, підвищить експортний потенціал галузі та відкриє доступ до освоєння нових ринків збуту вітчизняної сільськогосподарської техніки. Крім цього, аграрне виробництво отримає сучасну та інноваційну техніку на рівні кращих західних зразків за значно нижчою ціною, що запобігатиме втратам врожаю, підвищить продуктивності праці та дозволить успішно конкурувати аграрній продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. За даними сайту Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 р. № 4059-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text> (дата звернення: 09.02.2025)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МЕХАНІКИ ТА АВТОМАТИКИ АПВ НААН
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

***ЗБІРНИК
ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ***

***XII Міжнародної науково-технічної конференції з нагоди
118-ї річниці від дня народження
доктора технічних наук, професора,
віцепрезидента УАСГН
КРАМАРОВА
Володимира Савовича
(1906-1987)***

«КРАМАРОВСЬКІ ЧИТАННЯ»

***20-21 лютого 2025 року
м. Київ***

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE AND ENVIRONMENTAL
SCIENCES OF UKRAINE
INSTITUTE OF MECHANICS AND AUTOMATICS OF
AGROINDUSTRIAL PRODUCTION OF THE NATIONAL
ACADEMY OF AGRARIAN SCIENCES OF UKRAINE
STATE BIOTECHNOLOGICAL UNIVERSITY

PROCEEDINGS

*XII International Scientific and Technical Conference dedicated
to the 118th anniversary of the birth of
Doctor of Technical Sciences, Professor,
Vice President of the UAAS
KRAMAROV
Volodymyr Savovych
(1906-1987)*

«KRAMAROV'S READINGS»

*February 20-21, 2025
Kyiv*

УДК 631.17+62-52-631.3

Збірник тез доповідей XII Міжнародної науково-технічної конференції «Крамаровські читання» з нагоди 118-ї річниці від дня народження доктора технічних наук, професора, віцепрезидента УАСГН Крамарова Володимира Савовича (1906-1987) 20-21 лют. 2025 р., м. Київ / МОН України, Національний університет біоресурсів і природокористування України. К.: Видавничий центр НУБіП України, 2025. 662 с.

Proceeding of the XII International Scientific and Technical Conference dedicated to the 118th anniversary of the birth of Doctor of Technical Sciences, Professor, Vice President of the UAAS Kramarov Volodymyr Savovych (1906–1987), February 20–21, 2025, Kyiv / MES of Ukraine, National University of Life And Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv: Publishing center of NULES of Ukraine, 2025. 662 p.

В збірнику представлені тези доповідей науково-педагогічних працівників, наукових співробітників, аспірантів та студентів НУБіП України, провідних вітчизняних і закордонних вищих навчальних закладів та наукових установ, в яких розглядаються завершені етапи розробок.

The Proceedings presents abstracts of reports of scientific and pedagogical workers, research staff, graduate students and students of the NULES of Ukraine, leading domestic and foreign higher educational institutions and scientific institutions, in which completed stages of development are considered.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

- Ткачук В. А.** – ректор НУБіП України, голова організаційного комітету;
Тонха О. Л. – проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності НУБіП України, заступник голови організаційного комітету;
Ружило З. В. – декан факультету конструювання та дизайну НУБіП України, заступник голови організаційного комітету;
Мельник В. І. – доцент кафедри надійності техніки НУБіП України, секретар організаційного комітету;
- Члени організаційного комітету:**
Автухов А. К. – завідувач кафедри сервісної інженерії та технології матеріалів в машинобудуванні імені О. І. Сідашенка ДБУ;
Адамчук В. В. – директор «ІМА АПВ НААН», академік НААН;
Альмейда А. – професор Політехнічного університету Браганси (Португальська Республіка);
Аулін В. В. – професор кафедри експлуатації та ремонту машин ЦНТУ;
Арак М. – директор Тартуського технічного коледжу м. Тарту (Естонська Республіка);
Банний О. О. – заступник декана факультету конструювання та дизайну НУБіП України;
Бєлоєв Х. – радник ректора Університету «Ангел Кънчев» в м. Русе, академік Болгарської АН (Республіка Болгарія);
Борак К. В. – заступник директора ЖАТФК;
Братішко В. В. – декан МТФ НУБіП України;
Будяй О. В. – директор ТОВ «Манн+Хуммель Фільтрейшн Текнолоджі Україна»;
Булгаков В. М. – завідувач кафедри механіки НУБіП України, академік НААН;
Василенко М. О. – завідувач відділу «ІМА АПВ НААН»;
Васильковський О. М. – завідувач кафедри сільсько-господарського машинобудування ЦНТУ;
Войтюк Д. Г. – професор кафедри сільськогосподарських машин та системотехніки ім. акад. П.М. Василенка НУБіП України, член-кореспондент НААН;
Герук С. М. – завідувач кафедри агроінженерії ЖАТФК;
Джеонг Ілля – Голова представництва в Україні «HYUNDAI XITESOLUTION» (Республіка Корея);
Домейка Р. – декан відділення Агроінженірингу, Університету Вітаутаса Великого (Литовська Республіка);
Захарчук О. В. – завідувач відділу ННЦ «ІАЕ», член-кореспондент НААН;
Іванишин В. В. – ректор ЗВО «Подільський ДУ», академік НААН;
Ковалишин С. Й. – декан факультету механіки, енергетики та інформаційних технологій ЛНУП;
Коренко М. – професор Інституту проєктування та інженерних технологій Словацького аграрного університету в м. Нітра (Словацька Республіка);

- Кувачов В. П.** – декан МТФ ТДАТУ імені Дмитра Моторного;
- Кульгавий В. Ф.** – генеральний директор ВГО «Українська асоціація аграрних інженерів»;
- Кюрчев С. В.** – ректор ТДАТУ імені Дмитра Моторного;
- Литовченко О. В.** – директор ВСП «Ніжинський ФК НУБіП України»;
- Ловейкін В. С.** – завідувач кафедри конструювання машин і обладнання НУБіП України;
- Лопатько К. Г.** – завідувач кафедри технології конструкційних матеріалів і матеріалознавства НУБіП України;
- Лукач В. С.** – директор ВП «Ніжинський агротехнічний інститут» НУБіП України;
- Мельник В. І.** – провідний науковий співробітник відділу науково-технічної інформації НДЧ НУБіП України;
- Мельник В. І.** – професор кафедри оптимізації технологічних систем в рослинництві ДБУ;
- Надикто В. Т.** – професор ТДАТУ імені Дмитра Моторного, член-кореспондент НААН;
- Науменко О. А.** – професор кафедри сервісної інженерії та технології матеріалів в машинобудуванні імені О. І. Сідашенка ДБУ;
- Новак Я.** – професор Університету природничих наук у Любліні (Республіка Польща);
- Новицький А. В.** – завідувач кафедри надійності техніки НУБіП України;
- Ольт Ю.** – професор Інженерного інституту Естонського університету наук про життя (Естонська Республіка);
- Паскуці С.** – професор Департаменту агроекологічних і територіальних наук (DISAAT) університету Альдо Моро в м. Барі (Італійська Республіка);
- Пилипака С. Ф.** – завідувач кафедри нарисної геометрії, комп'ютерної графіки та дизайну НУБіП України;
- Полянський П. М.** – завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін МНАУ;
- Пона Лукреція** – науковий дослідник Національного інституту досліджень і розробок машин і установок для сільського господарства та харчової промисловості (Румунія);
- Продеус О. В.** – керівник відділу збуту Манн+Хуммель GmbH;
- Роговський І. Л.** – завідувач кафедри технічного сервісу та інженерного менеджменту імені М. П. Момотенка НУБіП України;
- Ромасевич Ю. О.** – заступник декана факультету конструювання та дизайну НУБіП України;
- Ревенко Ю. І.** – доцент кафедри надійності техніки НУБіП України;
- Русінс А.** – директор Улброкського наукового центру Латвійського університету природничих наук і технологій (Латвійська Республіка);
- Саченко В. І.** – Голова Ради Асоціації «Укрмашибуд»;
- Савченко В. М.** – доцент кафедри агроінженерії та технічного сервісу ПНУ;
- Сайчук О. В.** – директор ХДФПК імені В. І. Вернадського;
- Сиволапов О. В.** – директор ТОВ «Індустрія техногруп»;

Тін Ю Чен - голова китайського офісу філії університету в Лінї (Китайська Народна Республіка);

Фіндура П. – проректор Словацького аграрного університету в м. Нітра (Словацька Республіка).

Шарибура А. О. – завідувач кафедри агроінженерії та технічного сервісу ім. О. Семковича ЛНУП;

Яковенко І. А. – завідувач кафедри будівництва НУБіП України.